

**ТОЧКА  
ЗОРУ**

## Кредит від нерезидента: валютна лібералізація, яка впливає на оподаткування

Ільдар УСМАНОВ, аналітик фінансових ринків

В опублікованому листі Нацбанк роз'яснює порядок здійснення банками валютного нагляду за кредитними договорами/договорами позики, укладеними між резидентами-позичальниками та нерезидентами-кредиторами.

Річ у тім, що на початку січня 2019 р. Нацбанк затвердив та опублікував нормативні акти, необхідні для запровадження нової системи валютного регулювання, передбаченої Законом України «Про валюту і валютні операції».

Серед головних фінансових новацій:

- скасування з 07.02.2019 р. вимоги дотримання установленої Нацбанком максимальної процентної ставки за кредитними договорами/договорами позики;
- перехід від дозвільної системи щодо зовнішніх запозичень (реєстрація договорів у Нацбанку) до повідомчої системи, за якою інформація про кредитні договори з нерезидентами надається банками до Нацбанку на підставі звернення резидента **до моменту фактичного проведення валютних операцій за такими договорами** (постанова Нацбанку від 02.01.2019 р. № 6);
- посилюються вимоги до аналізу валютних операцій за кредитними договорами з нерезидентами, щодо яких у банку можуть виникати сумніви з приводу **невідповідності вартості зовнішнього залучення за окремим договором кредитування ринковим умовам** (індикатор за номером 24) (постанова Нацбанку від 02.01.2019 р. № 8).

Як бачимо, продовжується зближення вимог банківського нагляду (фінансового моніторингу) та фіскального нагляду (з ТЦУ) за резидентами — учасниками господарських операцій.

Водночас у фахівців, що працюють в сфері ТЦУ, можуть виникнути питання методологічного характеру. Українське та світове законодавство щодо ТЦУ чітко визначає правила проведення аналізу контрольованої операції та її цінових параметрів, визначення зіставних операцій, методів аналізу ТЦУ та діапазону трансфертних цін тощо. Документи Нацбанку не дають такого чіткого визначення ринкових умов, пов'язаності осіб, вимог до зіставних даних, вимог до проведення порівняльного аналізу. Є загальні рекомендації та вимоги, які можуть по-різному трактуватися як банками — агентами контролю, так і підприємствами — учасника-

ми таких операцій. Тобто бачимо, що вже на цьому етапі починаються розбіжності в трактуванні якісних та кількісних характеристик між системою банківського нагляду та фіскального нагляду ДФС, наслідки яких можуть відчуті на собі українські платники податків.

З таких розбіжностей випливають **практичні питання**. По-перше, надійність та повнота **інформаційної бази**, необхідної для проведення аналізу відповідності відсоткової ставки ринковим вимогам. Існують чіткі вимоги ОЕСР та ПКУ до інформаційного забезпечення порівняльного аналізу. Одна з них — вимога щодо відкритого характеру такої інформації (пп. 39.5.3.1 ст. 39 ПКУ). Відкриті джерела інформації в Україні щодо умов кредитних угод на сьогодні відсутні. Дані Нацбанку щодо кредитних операцій не можуть бути використані для такого аналізу через відсутність у них важливих даних про умови операції, а дані про операції з цінними паперами (євробондами) можуть бути застосовані у порівняльному аналізі в дуже обмеженому обсязі.

Великі банки, які мають великі кредитні портфелі у валюті або які ведуть реєстрацію кредитних угод з нерезидентами, можуть застосовувати внутрішню інформацію щодо зіставних кредитних операцій та проводити внутрішній аналіз відповідності кредитних угод з нерезидентами ринковим умовам. Для цілей реєстрації та обґрунтування доцільності цих угод внутрішньої інформації буде достатньо. Але **цього зовсім недостатньо для обґрунтування контрольованої операції для ДФС при наданні відповідного звіту**.

Інша справа з невеликими банками, які мають невеликий кредитний портфель у валюті. У таких банках можуть бути просто відсутні дані для порівняння та визначення ринкових показників.

Дуже прикро, що реєстр даних про кредитні операції з нерезидентами, який веде Нацбанк (навіть обмеженого доступу), не може бути використаний суто технічно для цілей порівняння через брак важливих даних про умови кредитної угоди<sup>1</sup>. Було б важливим з точки зору банків-агентів, українських платників податків та ДФС, щоб Нацбанк протягом 2019 р. доопрацював перелік необхідних даних для автоматизованої інформаційної системи Нацбанку «Кредитні договори з нерезидентами». Цей реєстр має стати національною інформаційною базою для цілей ТЦУ-аналізу

<sup>1</sup> Нацбанк не збирає такі важливі для порівняння дані, як належність юридичної особи — резидента до певної галузі/сектору промисловості (коди КВЕД), міжнародний (національний) кредитний рейтинг позичальника, наявність та вид забезпечення кредиту, види та розмір комісій, що супроводжують кредит, пріоритетність виконання угоди (прим. авт.).

фінансових операцій (за аналогією переліку інформації, яку надають такі інформаційні бази, як Bloomberg Professional, Thomson Reuters Onesource та інші).

Крім того, використання **іноземних інформаційних баз** породжує також цілу низку питань. Адже необхідно проводити коригування для досягнення зіставності умов ринків. Найбільш інтегрованим показником для нівелювання різниць у макроекономічних показниках окремих національних фінансових ринків вважається показник кредитного дефолтного свопу (*credit default swaps — cds*) суверенних цінних паперів. Зважаючи на не досить високий суверенний кредитний рейтинг України (кредитний дефолтний своп 5-річних державних облігацій у доларах США на сьогодні становить 685 базисних пунктів, або 6,85 % річних, а у провідних країнах Західної Європи та Північної Америки — відповідно 20 — 50 базисних пунктів, або 0,2 — 0,5 % річних), різниця значень cds становить приблизно 6,5 %. До цього показника слід додати ще 3 — 5 % річних різниці внаслідок різних показників кредитних рейтингів українських позичальників (на сьогодні ця різниця може бути ще більшою внаслідок того, що значна частка валютного кредитного портфеля є проблемною та проходить реструктуризацію, тобто має низькі кредитні рейтинги).

Тобто маємо маржу у 10 — 12 % річних до ставок зіставних операцій в країнах Західної Європи та Північної Америки, де середні ставки становлять 3 — 7 % річних<sup>2</sup>. Наскільки обраховані таким чином ставки вважатимуться такими, що відповідають принципу «витягнутої руки», зважаючи на високу частку коригованої складової у кінцевому результаті? Наскільки коректно порівнювати відсоткові ставки за первинним розміщенням кредитів та ставки рефінансування кредитів (єврооблігацій) навіть із застосуванням нівелюючих коригувань?

У нашому огляді новел Нацбанку щодо валютного регулювання хочеться звернути також увагу на питання, що стосуються міжнародних порівнянь, та які порушують експерти ОЕСР стосовно фінансових операцій у планах дій щодо протидії BEPS (Крок 3, Крок 4, а також Кроки 8 — 10). Серед питань, на які на сьогодні відсутні чіткі відповіді, але які серйозно впливають на визначення відсоткової ставки у фінансових операціях та аналізах порівнянності, є питання визначення впливу на розмір відсоткової ставки участі компанії у мультинаціональних корпораціях (МНК) — так званий вплив **пасивної асоціації**. В дослідженнях ОЕСР зга-

дається: що важливіше місце компанії у групі МНК, то вищий кредитний рейтинг вона може отримати порівняно з незалежним підприємством і кращі кредитні умови будуть ним досягнуті. Як «упіймати» цю різницю — узгодженої позиції на сьогодні немає.

Інше питання стосується відсутності наявної інформації в базах даних стосовно зобов'язань кредитних угод, які допомагають знизити ризики, притаманні кредитним операціям (ковенант). Такі ковенанти можуть включати певні обмеження в діях позичальника без згоди кредитора або вимагати досягнення певних фінансових показників протягом дії кредитної угоди. Проте інформація про цю важливу частину кредитних угод відсутня у базах даних щодо незалежних позичальників, а в контрольованих операціях вони, як правило, зовсім не застосовуються.

Ще одне питання щодо кредитних операцій з кредиторами-нерезидентами виникає внаслідок особливостей позичання коштів в сучасній Україні. Як відомо, другим за обсягом кредитором України після Великої Британії є Республіка Кіпр, на який припадає близько 20 % загальних обсягів запозичень небанківського сектору (близько 10 млрд дол. США). Більшість кредитів з цієї резиденції належать до кредитів пов'язаних осіб, лівову частку з яких, в свою чергу, можна віднести до контрольованих іноземних компаній (KIK). У зв'язку з очікуваними змінами у податковому законодавстві<sup>3</sup> щодо регулювання діяльності таких компаній відбудуться значні зміни у географії кредиторів-нерезидентів.

Підбиваючи підсумки огляду кроків Нацбанку щодо пом'якшення контролю над валютними операціями та їх відповідності вимогам ТЦУ, а також впливу на українських позичальників-платників податку, хотілося б отримати відповіді на такі запитання:

- якщо банки проводитимуть аналіз відповідності ставок за кредитними угодами з нерезидентами ринковим умовам, чи визнає ДФС результати такого аналізу у річному звіті контрольованих операцій та чи потрібно буде платникам податків робити додатковий аналіз згідно з правилами ТЦУ?
- якщо банки проводитимуть аналіз відповідності ставок за кредитними угодами з нерезидентами згідно з принципом «витягнутої руки», чи призведе це до потреби у додаткових ресурсах і додатковому часі на проведення такого аналізу, що, в свою чергу, ускладнить та уповільнить для позичальника отримання коштів?

<sup>2</sup> Передбачається, що обраховані подібним чином «ринкові» ставки українських позичальників будуть значно вище «стелі», що встановлювалась постановою Нацбанку від 03.08.2004 р. № 363 (зі строками запозичень понад три роки — не вище 11 % річних для фіксованих процентних ставок та ставка LIBOR для тримісячних депозитів у доларах США плюс 750 базисних пунктів — для плаваючих ставок) (прим. авт.).

<sup>3</sup> Проект закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України з метою імплементації Плану протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування» — [https://bepsinua.bank.gov.ua/beps/src/files/Project\\_BEPSinUA\\_20181024.pdf](https://bepsinua.bank.gov.ua/beps/src/files/Project_BEPSinUA_20181024.pdf) (прим. авт.).